

Sophia

GREAT ART EXPLAINED

ศิลปะชั้นเอก ฉบับอธิบาย

JAMES PAYNE

เจย์ม

สโตน พันชัว

แปล

การอ่านคือรากฐานที่สำคัญ

JAMES PAYNE

GREAT ART EXPLAINED

เรื่องราวเบื้องหลังผลงานศิลปะ
ชั้นเอกของโลก

พร้อมภาพประกอบ 223 ภาพ

คำนำสำนักพิมพ์

ศิลปะเป็นภาษาสากลที่ทรงพลังที่สุดรูปแบบหนึ่งของมนุษยชาติ เป็นภาษาที่เชื่อมผู้คนข้ามกาลเวลาและพรมแดนทางวัฒนธรรม ทำให้เราหัวเราะ ร้องไห้ หรือมองเห็นโลกในมุมที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

กระนั้น หลายครั้งเรายังคงรู้สึกว่าการศิลปะเป็นเรื่องไกลตัว เต็มไปด้วยศัพท์เฉพาะ เทคนิคทัศนศิลป์ หรือความหมายที่ยากจะเข้าถึง เราอาจเคยยืนอยู่หน้าผลงานชิ้นเอกระดับโลก รับรู้ถึงความงามของมัน แต่ก็อดสงสัยไม่ได้ว่าเหตุใดผู้คนจึงยกย่องผลงานเหล่านี้ให้ยิ่งใหญ่เหนือกาลเวลา

Great Art Explained เกิดขึ้นจากความเชื่อว่าศิลปะไม่ใช่เรื่องของคนบางกลุ่ม แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนเข้าถึงได้ หนังสือเล่มนี้ตั้งใจทำหน้าที่เสมือนผู้นำชมแกลเลอรี ที่จะพาคุณเดินสำรวจผลงานทีละชิ้น พร้อมเล่าเรื่องราวเผยความหมาย ตลอดจนความลับที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง ทั้งประวัติศาสตร์โลกและชีวิตของศิลปินที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะชิ้นโบแดง

ระหว่างการเดินทางครั้งนี้ คุณอาจได้พบกับข้อถกเถียงหรือศัพท์แสงที่ไม่คุ้นเคยอยู่บ้าง แต่อย่าปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นขวางกั้นคุณจากความสงสัยใคร่รู้ เพราะแท้จริงแล้วศิลปะก็เริ่มต้นจากประกายความคิดบางอย่าง และความกล้าที่จะแสดงออกในทางที่ต่างออกไป หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อหล่อเลี้ยงความอยากรู้อยากเห็นนั้นให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

บัดนี้ บัตรเข้าชมพิพิธภัณฑ์ได้อยู่ในมือของคุณแล้ว หากพร้อมแล้ว ก็ขอเชิญเปิดประตูสู่โลกแห่งศิลปะ ประวัติศาสตร์ และความคิดของมนุษยชาติไปพร้อมกัน

Sophia

สารบัญ

บทนำ ___ 1

1 จางเจ๋อตวน (สันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้าง)

ALONG THE RIVER DURING
THE QINGMING FESTIVAL
1085 - 1145 ___ 4

2 ยัน วัน ไอก์

THE ARNOLFINI PORTRAIT
1434 ___ 16

3 ซานโดร บอตติเชลลี

THE BIRTH OF VENUS
1485 ___ 28

4 ฮีโรนิมัส บอช

THE GARDEN OF EARTHLY
DELIGHTS 1490 - 1500 ___ 40

5 มิเกลันเจโล

LA PIETÀ 1499 ___ 52

6 เลโอนาร์โด ดา วินชี

MONA LISA 1503 ___ 64

7 อาร์เตมีเซีย เจนติเลสกี

JUDITH BEHEADING HOLOFERNES
1620 ___ 76

8 โยฮันเนส เวอร์เมียร์

GIRL WITH A PEARL EARRING
ราว 1665 ___ 88

9 เอลืซาเบต วีฌ เล เบรอง

MARIE ANTOINETTE IN A CHEMISE
DRESS 1783 ___ 100

10 ฟรานซิสโก เดอ โกยา

SATURN DEVOURING HIS SON
ราว 1819 - 1823 ___ 112

11 คัตสึชิกะ โฮกุไซ

UNDER THE WAVE OFF
KANAGAWA 1830 - 1832 ___ 124

12 เจ.เอ็ม.ดับเบิลยู. เทอร์เนอร์

RAIN, STEAM AND SPEED
1844 ___ 136

13 โอกุสต์ โรแดง

THE KISS 1882 ___ 148

14 วินเซนต์ แวนโก๊ะ

THE STARRY NIGHT 1889 ___ 160

15 เอ็ดเวิร์ด มุงค์

THE SCREAM 1893 ___ 172

16 ปาโบล ปิกัสโซ

LES DEMOISELLES D'AVIGNON
1907 __ 184

17 กุสตาฟ คลิมต์

THE KISS 1907 - 1908 __ 196

18 โคลด โมเนต์

WATER LILIES 1914 - 1926 __ 208

19 ฮิลมา ออฟ คลินด์

GROUP X, ALTARPIECE NO. 1
1915 __ 220

20 ชูชานน์ วาลาดอน

THE BLUE ROOM 1923 __ 232

21 จอร์เจีย โอคีฟฟ์

JIMSON WEED/WHITE FLOWER
NO. 1 1932 __ 244

22 ฟรีดา คาห์โล

SELF-PORTRAIT WITH THORN
NECKLACE AND HUMMINGBIRD
1940 __ 256

23 เอ็ดเวิร์ด ฮีธเฮเปอร์

NIGHTHAWKS 1942 __ 268

24 ฟรานซิส เบคอน

THREE STUDIES FOR FIGURES
AT THE BASE OF A CRUCIFIXION
1944 __ 280

25 ซิลวาโดร์ ดาลี

THE TEMPTATION OF SAINT
ANTHONY 1946 __ 292

26 ฌอง-มิเชล บาสเกีย

HOLLYWOOD AFRICANS
1983 __ 304

27 เฟก รังโกลด์

WOMAN ON A BRIDGE #1 OF 5:
TAR BEACH 1988 __ 316

28 เอล อนัตชุย

DUSASA II 2007 __ 328

29 ยายไยอิ คูซามะ

THE AFTERMATH OF
OBLITERATION OF ETERNITY
2009 __ 340

30 ไอแซก จูเลียน

LESSONS OF THE HOUR
2019 __ 352

กิตติกรรมประกาศ __ 364

เกี่ยวกับผู้เขียน __ 365

บทนำ

การเรียนรู้เรื่องราวชีวิตของแวนโก๊ะ ไม่ได้ทำให้ภาพ *The Starry Night* กลายเป็นภาพที่งดงามขึ้น กว่าทำให้ภาพนั้นน่าสนใจมากขึ้น

ศิลปะไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศ เราชื่นชมภาพวาด *Water Lilies* ของโมเนต์ในแง่ความงามทางสุนทรียะล้วนๆ อย่างเดียวได้ แต่เรายังก้าวข้ามความงามภายนอกนั้นได้ เพื่อพิจารณาว่าผลงานเหล่านี้ ซึ่งถูกสร้างขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 อาจเป็นการใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งถึงพลังของศิลปะเมื่อต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งของมนุษย์ เราชื่นชม *Pietà* ของมิเกลันเจโล่ได้ในแง่สัญลักษณ์ของคริสต์ศาสนาที่แฝงอยู่และความเป็นเลิศในการแกะสลักหินอ่อน แต่ในขณะเดียวกัน เรายังมองเห็นในแบบที่ผู้คนทั่วโลกเข้าใจได้ นั่นคือการสำรวจและถ่ายทอดประเด็นความเป็นแม่และความโศกเศร้า ผลงานภาพเหมือนตัวเองของฟริดา คาห์โล ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้สึกของเธอเท่านั้น แต่ยังเป็นเสมือนหน้าต่างที่เปิดให้เราเรียนรู้วัฒนธรรมเม็กซิโก อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์อันซับซ้อนในชีวิตของศิลปิน

ผลงานชิ้นเอกทุกชิ้นล้วนแฝงไว้ด้วยเสียงสะท้อนแห่งยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ บรรทัดฐานทางสังคม และการต่อสู้ดิ้นรนของปัจเจกบุคคลที่หล่อหลอมให้ผลงานนั้นถือกำเนิดขึ้น

หนังสือเล่มนี้จะพาไปสำรวจบริบทเหล่านั้น ความหวังของผมคือ เมื่อคุณเข้าใจโลกที่ผลงานเหล่านี้ถือกำเนิดขึ้น คุณจะไม่เพียงชื่นชมมันในแง่

ของความงามทางสุนทรียะเท่านั้น แต่จะตระหนักถึงความหมายและความสำคัญที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นของมันด้วย ศิลปะคือบทสนทนาที่ดำเนินต่อเนื่องข้ามกาลเวลา และแต่ละบทในหนังสือเล่มนี้เชื้อเชิญให้ผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วมในบทสนทนานั้น

เมื่อผมเปิดช่อง *Great Art Explained* บนยูทูบในเดือนพฤษภาคมปี 2020 ผมไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าช่องนี้จะประสบความสำเร็จมากเพียงใด เป้าหมายนั้นเรียบง่ายมาก คือการสร้างพื้นที่ที่เข้าถึงได้ง่ายแต่ยังคงให้ความรู้เชิงลึกเพื่อให้ผู้คนได้ค้นพบศิลปะโดยไม่ต้องกังวลว่าตัวเองจะ “รู้ไม่มากพอ” โดยทำวิดีโอที่ดึงดูดใจคนที่มีความรู้เรื่องศิลปะอย่างมากพอๆ กับคนที่ไม่มีความรู้เลย

แนวทางนี้ดูเหมือนจะเข้าถึงและสะท้อนความรู้สึกของผู้ชมได้เป็นอย่างดี และโครงการนี้ก็เติบโตอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นชุมชนของผู้คนที่เฝ้ารู้หลายล้านคน ผู้กระตือรือร้นที่จะสำรวจประวัติศาสตร์ของผลงานศิลปะและบริบทเบื้องหลังชิ้นงาน ตั้งแต่ผลงานอันยิ่งใหญ่ถึงการไปจนถึงผลงานที่เรียบง่าย จากศิลปะโบราณไปจนถึงศิลปะล้ำสมัย

ผมเริ่มโครงการ *Great Art Explained* ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับหลายคนในหมู่ผู้อ่าน ผมก็เคยรู้สึกสับสนและท้อแท้กับความกว้างใหญ่

ของโลกประวัติศาสตร์ศิลป์ รวมถึงรายชื่อศิลปิน
วันที่ และขบวนการศิลปะต่างๆ ที่ดูเหมือนไม่มี
ที่สิ้นสุด ในฐานะคนที่หลงใหลในศิลปะมาตลอด
ชีวิต ไม่ใช่ในฐานะของนักประวัติศาสตร์ศิลป์ที่
ได้รับการฝึกฝนมา ผมมักรู้สึกว่าคุณต้องการ
ผู้ชี้แนะ เป็นเสียงที่จะอธิบายได้ว่าเหตุใดผลงาน
บางชิ้นจึงยังคงสะท้อนก้องอยู่ในใจผู้คนข้ามผ่าน
หลายศตวรรษ เหตุใดศิลปินบางคนกลายเป็น
ชื่อที่ใครๆ ก็รู้จัก ในขณะที่บางคนกลับเลือนหายไป
จากความทรงจำ และเหตุใดศิลปะจึงสามารถ
เปลี่ยนแปลงวิธีที่เรามองตัวเองและโลกได้

สำหรับหนังสือเล่มนี้ ผมได้ขยายความ
แนวคิด ศิลปิน สิ่งงานศิลปะ และบริบทต่างๆ ที่
ผมเคยพูดถึงในช่องของผม ผมมองว่ามันสืบเนื่อง
ต่อจากการเดินทางบนยูทูบ เป็นการสำรวจช่วงเวลา
ที่น่าหลงใหลที่สุดในประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่ง
คัดสรรมาอย่างตั้งใจเพื่อทั้งผู้อ่านที่เพิ่งเริ่มต้น
ทำความเข้าใจศิลปะ และผู้ที่รักศิลปะอยู่แล้ว

คำว่า “ประวัติศาสตร์ศิลป์” เป็นคำที่มี
การถกเถียงและตั้งคำถามกันอย่างกว้างขวาง
เนื่องจากมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับขอบเขต
หลักเกณฑ์ และความสำคัญของมันในบริบท
ของโลกปัจจุบัน นักวิชาการและนักวิจารณ์จึง
มักมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับวิธีการนิยาม
คำนี้ และนั่นก็เป็นสิ่งที่ควรจะเป็น เพราะ
ธรรมชาติของศิลปะที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
รวมทั้งขอบเขตของศิลปะที่ขยายกว้างขึ้นใน
ศตวรรษที่ 20 และ 21 ได้ก่อให้เกิดการถกเถียง
อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความถูกต้องและบทบาท
ของประวัติศาสตร์ศิลป์

ชื่อ *Great Art Explained* เองก็อาจ
ถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ชวนให้ถกเถียงได้ไม่แพ้กัน

เพราะโดยตัวมันเองได้ตั้งคำถามว่าอะไรคือ
ศิลปะ “ชิ้นเอก” และใครกันที่มีสิทธิ์เป็นผู้ตัดสิน
โดยธรรมชาติแล้วศิลปะเป็นเรื่องของมุมมอง
ส่วนบุคคล สิ่งที่เราชื่นชม รุนสุมัย หรือ
บุคคลหนึ่งมองว่า “ชิ้นเอก” อีกฝ่ายหนึ่งอาจ
มองว่าไม่สำคัญหรือเข้าถึงยากก็ได้ ท้ายที่สุด
แม้ว่าชื่อนี้อาจชวนให้เกิดการถกเถียง แต่ผม
กลับมองว่าความขัดแย้งทางความคิดเช่นนี้เป็น
ข้อดี เพราะมันช่วยจุดประกายให้เกิดการสนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

หนังสือเล่มนี้ไม่ได้ตั้งใจจะเป็นประวัติ-
ศาสตร์ศิลป์ฉบับสมบูรณ์ หากแต่เป็นชุดของ
“บทความ” ที่มุ่งกระตุ้นให้ผู้อ่านนำประสบการณ์
การตีความ และคำถามของตัวเองเข้ามาร่วม
พิจารณา พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการมองและ
ตั้งคำถามต่อผลงานศิลปะ รวมถึงเรื่องเล่าหรือ
คำอธิบายต่างๆ ที่รายล้อมมันอยู่ ศิลปะจะทรงพลัง
ที่สุดเมื่อมันจุดประกายให้เกิดบทสนทนา ผม
ตั้งใจให้หนังสือเล่มนี้และช่องของผม เป็นเพียง
จุดเริ่มต้นของการสนทนา มิใช่บทสรุปสุดท้าย

ผมจัดโครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ใน
รูปแบบเดียวกับการคัดสรรเนื้อหาในช่องของผม
โดยแต่ละบทความจะใช้ผลงานศิลปะชิ้นหนึ่งเป็น
จุดตั้งต้น เพื่อนำไปสู่การสำรวจ “เรื่องราว” ของ
ศิลปิน บริบทของยุคสมัย และเทคนิคที่ใช้ใน
การสร้างสรรค์ผลงานนั้น

ผมสำรวจผลงานศิลปะจากหลากหลายสาขา
และข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม รวมถึงผลงาน
ของศิลปินร่วมสมัยที่สร้างสรรค์งานผ่านสื่อที่ไม่ใช่
รูปแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังเลือกผลงานที่ผมคิดว่า
ช่วยเปิดพื้นที่ให้การสนทนาเกี่ยวกับความหมาย
ของศิลปะ “ชิ้นเอก” ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ศิลปะไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงสิ่งตกค้างจากอดีตที่หยุดนิ่งอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หากแต่ควรมองว่าเป็นบทสนทนาที่มีชีวิตระหว่างผู้คนต่างรุ่นต่างสมัย แม้ว่าศิลปินร่วมสมัยชาวเกาหลีอย่างเอล อนต์ซุย และศิลปินชาวจีน จางเจ๋อตวน จะถูกค้นด้วยทวีปและช่วงเวลานับพันปี แต่ผลงานของพวกเขาก็ยังเชื่อมโยงกันในฐานะบันทึกทางวัฒนธรรมอันละเอียดอ่อน ที่เฉลิมฉลองกิจกรรมของมนุษย์และการผ่านพ้นของกาลเวลา แม้ว่าจะสร้างขึ้นด้วยวัสดุและอยู่ในบริบทที่แตกต่างกันก็ตาม

โมเนต์ก็เป็นนักปฏิวัติทางศิลปะ (และถูกนักวิจารณ์บางคนวิพากษ์อย่างรุนแรง) ไม่ต่างจากปีกัสโซและคาร์ทโล และเช่นเดียวกันเราก็สามารถเชื่อมโยงพวกเขาทั้งสามได้ผ่านการสำรวจความเข้มข้นทางอารมณ์และความสามารถในการถ่ายทอดสิ่งที่อยากจะอธิบายออกมาเป็นคำพูด

เราอาศัยอยู่ในยุคสมัยที่ภาพมีบทบาทกำหนดลักษณะของสังคม แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย สตริมมิง และโฆษณา ต่างกระหน้าแสดงเนื้อหาเชิงภาพมาให้เราอย่างไม่ขาดสาย เรียกร้องความสนใจจากเราทุกขณะ ทว่าท่ามกลางความอีกที่กวนวายของภาพเหล่านี้ เรื่องเล่าทางสายตาอันลึกซึ้งที่ศิลปะมอบให้ กลับเสียงที่จะถูกกลบจนแทบมองไม่เห็น เราจำเป็นต้องหยุดและใคร่ครวญถึงพลังของภาพเพียงภาพเดียว หรือผลงานศิลปะเพียงชิ้นเดียว เพราะศิลปะไม่ใช่แค่สิ่งที่เรามองดูเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เราควรมีส่วนร่วมด้วย มันท้าทายให้เราหยุดคิด ตั้งคำถาม และเชื่อมโยงกับแนวคิดที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของกาลเวลาและสถานที่

หนึ่งในหลักการสำคัญที่ชี้นำโครงการ *Great Art Explained* มาโดยตลอดคือการทำให้ศิลปะเข้าถึงได้ง่าย เพราะประวัติศาสตร์ศิลปะไม่ควรเป็นพื้นที่เฉพาะของนักวิชาการและนักวิจารณ์เท่านั้น ผมเขียนหนังสือเล่มนี้สำหรับผู้ที่เคยยืนอยู่ต่อหน้าภาพวาดหรือประติมากรรมแล้วรู้สึกถึงความเชื่อมโยงทางอารมณ์อย่างลึกซึ้งหรือแรงดึงดูดบางอย่างที่ยากจะอธิบายได้ ผมเขียนหนังสือเล่มนี้สำหรับคนช่างสงสัย คนที่ตั้งคำถาม และคนที่ยังคงมีความฝัน ผมเขียนมันสำหรับทุกคนที่เคยอยากมองลึกลงไปกว่าภาพที่เห็น และทำความเข้าใจหลากหลายชั้นความหมายที่ศิลปะเผยให้เราสัมผัส

1

จางเจ๋อตวน (ZHANG ZEDUAN) (สันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้าง)

ALONG THE RIVER DURING
THE QINGMING FESTIVAL

1085-1145

นครในอุดมคติ

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างจิตรกรรม ตะวันออกและตะวันตก หนึ่งในประเด็นสำคัญ ที่ควรคำนึงถึงคือ รูปแบบของงาน *Along the River during the Qingming Festival* เป็นงานจิตรกรรมภาพม้วน ผลงานประเภทนี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อจัดแสดงถาวร แตกต่างจากภาพวาดบนผนังหรือประติมากรรมบนแท่น ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดแสดงที่เราคุ้นเคยในโลกตะวันตก¹ ผลงานนี้ถูกออกแบบให้ชมทีละส่วนขณะเคลื่อนออก (ทำให้ผู้ชมได้สัมผัสกับตัวผลงานโดยตรง)

เราควรมองผลงานชิ้นนี้ไม่เพียงในฐานะงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดบันทึกอีกด้วย มีการเสนอความเห็นกันมาอย่างยาวนานว่าผลงานนี้ถ่ายทอดภาพบรรยากาศอันคึกคักของเทศกาลเซ็งเม้งในฤดูใบไม้ผลิ (หรือที่รู้จักกันในชื่อวันกวาดสุสาน)

ภาพม้วนนี้ถูกออกแบบให้พาเราเดินทางผ่านกาลเวลาและสถานที่ ไล่ตามแม่น้ำเปียนในเมืองไคเฟิง อันเป็นเมืองหลวงแห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ เรื่องราวในภาพม้วนเริ่มต้นจากรุ่งเช้าอันเงียบสงบในซานเมืองชนบท เมื่อผู้คนเริ่มต้นและกิจกรรมทางการค้าเริ่มขยับตัวพร้อมกับการสัญจรของผู้คนเข้าสู่ตัวเมือง จากนั้นภาพดำเนินต่อไปสู่ทัศนียภาพแม่น้ำในเขตเมือง โดยมีสะพานสายรุ้งอันเป็นเอกลักษณ์และบริเวณ

โดยรอบเป็นจุดเด่นของภาพ ก่อนจะเคลื่อนไปสู่ภาพเมืองอันคึกคักและมีความหลากหลาย ในช่วงบ่าย ระหว่างทาง เราได้สัมผัสเรื่องราวของผู้คน ทั้งการกิน การนอน การเกี้ยวพาราสี การถกเถียง การพบปะสังสรรค์ และเหนือสิ่งอื่นใด คือการจับจ่ายซื้อของ ความหลากหลายอันมหาศาลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนถูกร้อยเรียงเข้าด้วยกันผ่านแม่น้ำสายที่หล่อเลี้ยงชีวิตของเมือง และผู้คนทุกชนชั้น ทุกอาชีพ และทุกบุคลิกถูกถ่ายทอดออกมาอย่างแม่นยำจนน่าทึ่ง

จุดเปลี่ยน

หลังการล่มสลายของราชวงศ์ถัง (618 - 907) จีนก้าวเข้าสู่ความวุ่นวายทางการเมือง แยกแยกออกเป็นอาณาจักรอิสระหลายแห่งขณะที่การกบฏแผ่ขยายไปทั่วแผ่นดิน ราชวงศ์ซ่ง (960 - 1279) ใช้เวลานานกว่า 50 ปีในการรวบรวมแผ่นดินให้เป็นหนึ่งอีกครั้ง จึงนำไปสู่ยุคสมัยอันยาวนานของเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในช่วงเวลานี้ ศูนย์กลางเมืองต่างๆ แบ่งบานขึ้นกลายเป็นแหล่งการค้าและวัฒนธรรมอันคึกคัก นำไปสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ภาพม้วนเซ็งเม้งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งการเฉลิมฉลองความมั่นคงในยุคหนึ่ง

จางเจอตวน (สันนิษฐาน),
Along the River during the Qingming Festival (รายละเอียด),
1085 - 1145

นอกจากฝีมือการร่างเส้น อันประณีตแล้ว ภาพม้วนนี้ ยังใช้มุมมองแบบกระจาย จากมุมสูงราวกับสายตานก ทำให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย ภายในภาพ

เมื่อถึงศตวรรษที่ 10 จิตรกรรมภูมิทัศน์
ในจีนได้พัฒนาเป็นศิลปะประเภทที่เป็นเอกเทศ
แล้ว² ทว่ามีการใช้เทคนิคดังกล่าวเป็นแนวทาง
การสร้างสรรค์ทางศิลปะมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์
ฮั่น (1046 - 256 ปีก่อนคริสตกาล) ศิลปะ
แขนงนี้ใช้เครื่องมือแบบเดียวกับการเขียนพู่กัน
จีน ได้แก่ หมึกบนผ้าไหมและกระดาษ และ
ปรากฏอยู่บนภาพม้วน อัลบั้มภาพ และภาพวาด
บนพัด³ นอกจากฝีมือการร่างเส้นอันประณีตแล้ว

ภาพม้วนนี้ยังใช้มุมมองแบบกระจายจากมุมสูง
ราวกับสายตานก ทำให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย
ภายในภาพ แทนที่จะเป็นมุมมองเดียวแบบตายตัว
ดังที่พบทั่วไปในศิลปะตะวันตก

ผลงานนี้ถูกวาดบนผืนผ้าไหมขนาดมหึมา
ยาวกว่า 5 เมตร แต่กว้างเพียง 25.5 เซนติเมตร
(17 ฟุต x 10 นิ้ว) และมีระดับของรายละเอียด
อันน่าทึ่ง โดยปรากฏภาพมนุษย์ราว 814 คน
(แต่ละคนสูงเพียง 2-3 เซนติเมตร)

ราชวงศ์ซ่ง

ภาพม้วนนี้เป็นแหล่งข้อมูลอันล้ำค่าเกี่ยวกับ
ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยราชวงศ์ซ่ง
อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดภาพสังคมที่รุ่งเรือง
และกลมเกลียวในผลงานนี้ ยังอาจตีความ
ได้ว่าเป็นงานโฆษณาชวนเชื่ออันแยบยลของ
ราชวงศ์ซ่ง เป็นวิธีการสร้างความชอบธรรม
และตอกย้ำระเบียบอำนาจการปกครอง ซึ่งเป็น

*Along the River
during the Qingming
Festival* (รายละเอียด
ภาพส่วนขวา)

การเปรียบเปรยถึงรัฐที่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระเบียบ

จีนในสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่มั่งคั่งที่สุดในโลก และแม่น้ำท่าหน้าที่เสมือนเส้นทางคมนาคมหลักของยุคสมัย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจที่เฟื่องฟู และเชื่อมต่อกับระบบคลองเพื่อขนส่งธัญพืช อันเป็นเสาหลักของเศรษฐกิจ

หากภาพม้วนเทศกาลชิงเหม้งคือภาพแทนของเมืองไคเฟิงในปัจจุบันดังที่นักวิชาการหลายคนเชื่อกัน แม่น้ำที่เป็นหัวใจของภาพก็คงจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบคลองเป่ียน อันเป็นเส้นทางการค้าสายหลักระหว่างจินตอนเหนือและจินตอนกลาง⁴

นครที่สมบูรณ์แบบ?

ภาพม้วนนี้น่าจะได้รับการเก็บรักษาไว้ในราชสำนักและนำออกมาเมื่อบรรดานักปราชญ์ ชุนนาง

และผู้เข้าเฝ้าในราชสำนักต้องการใช้เป็นภาพเตือนใจถึงการปกครองอันมีประสิทธิภาพของจักรพรรดิ

อย่างไรก็ตาม ใครที่เคยใช้ชีวิตในเมืองย่อมรู้ว่าภาพที่ถ่ายทอดนี้ช่าง “สมบูรณ์แบบ” เกินจริง แม้ว่าตลาด สะพาน โรงแรม และร้านอาหารจะเต็มไปด้วยชีวิตชีวาและผู้คนอย่างล้นหลาม แต่กลับไม่มีร่องรอยของขอลาน ไม่มีโรคภัย (สถานพยาบาลเพียงแห่งเดียวในภาพก็ว่างเปล่า) ไม่มีเศษอาหารทิ้งนอกร้าน ไม่มีขยะ ความยากจน อาชญากรรม หรือสภาพความเป็นจริงของชีวิตเมืองที่มักพบได้ทั่วไป

ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าผลงานนี้จะถ่ายทอดรายละเอียดของเครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้อย่างถูกต้องตามประวัติศาสตร์ ซึ่งมอบข้อมูลอันมีค่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนเมื่อ 1,000 ปีก่อน แต่โดยพื้นฐานแล้ว ผลงานชิ้นนี้ยังคงเป็นเรื่องเล่า

เมื่อยามเข้าค้อย ๆ คลี่คลาย ไปตามภาพม้วน ร้านค้าเล็ก ๆ เริ่มเปิดประตูต้อนรับลูกค้า บอกเป็นนัยถึงการค้าขาย ที่กำลังจะครอบคลุมภาพม้วน ตลอดทั้งผืน

ที่ถูกแต่งเติมขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการ
“เสริมแต่ง” ความจริง

ภาพม้วน

ภาพม้วนนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก โดยอ่านจาก
ขวาไปซ้าย ตัวภาพดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและ
สร้างประสบการณ์ที่ชวนดื่มด่ำ โดยแต่ละส่วน
ไหลลื่นเชื่อมต่อไปยังส่วนถัดไปอย่างแนบเนียน
เรื่องราวเริ่มต้นจากชนเมืองทางด้านขวา ค่อย ๆ
ดำเนินไปสู่ส่วนกลาง เผยให้เห็นความเคลื่อนไหว
ทางการค้าและสังคมบริเวณนอกตัวเมือง และ
สิ้นสุดที่เขตเมืองชั้นในทางด้านซ้าย

ฉากแรกบนภาพม้วนเป็นฉากชนบท
เกษตรกรรมอันเขียวสงบ ในบรรยากาศยามเช้า
ที่มีหมอกบางปกคลุม ผูลาทั้งห้าเคลื่อนตัวไป
ตามทางดินแคบ ๆ ขณะเตรียมข้ามสะพานเล็ก
ระหว่างทางสู่เมืองใหญ่ พวกมันบรรทุกมัดธัญไม้
หนักอึ้ง เพื่อส่งไปยังร้านจำหน่ายธัญในเมือง
อุตสาหกรรมนี้ถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในยุคนี้
มีบทบาทสำคัญในการให้ความร้อนแก่บ้านเรือน
ใช้หุงหาอาหาร และเป็นเชื้อเพลิงให้แก่อุตสาหกรรม
ต่าง ๆ เช่น งานโลหะ เครื่องเคลือบ และ
การพิมพ์

เมื่อยามเข้าค้อย ๆ คลี่คลายไปตามภาพม้วน
ร้านค้าเล็ก ๆ เริ่มเปิดประตูต้อนรับลูกค้า บอก
เป็นนัยถึงการค้าขายที่กำลังจะครอบคลุมภาพม้วน
ตลอดทั้งผืน และสะท้อนบทบาทอันสำคัญของการ
พาณิชย์ในสมัยราชวงศ์ซ่ง เมื่อการเปิดเสรี
ทางเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดเครือข่ายเส้นทางการ
ค้าขนาดใหญ่ทั่วแผ่นดินจีน

เรื่องราวเคลื่อนไปสู่ท่าเรืออันพลุกพล่าน
เต็มไปด้วยโกดังและท่าเทียบเรือ ซึ่งคนงานท่าเรือ
กำลังขนถ่ายสินค้าจากเรือขึ้นสู่ฝั่ง

ถัดไปตามแนวภาพม้วน เราจะพบฉาก
เหตุการณ์สำคัญฉากแรก เป็นภาพกลุ่มคนหาม
เสลี่ยงที่บรรทุกไม้กวาดกิ่งหลิวจนล้น ในช่วง
เทศกาลเซ็งเม้ง ตามธรรมเนียมครอบครัวชาวจีน
จะไปเยี่ยมสุสานบรรพบุรุษเพื่อทำความสะอาด
กล่าวคำอธิษฐาน และถวายเครื่องเซ่นตาม
พิธีกรรม ไม้กวาดในภาพบ่งบอกว่าคนกลุ่มนี้
เพิ่งเสร็จสิ้นการทำความสะอาดสุสานมาไม่นาน
ชายผู้เดินนำขบวนเสลี่ยงส่งเสียงร้องขึ้นเมื่อจู่ ๆ
ลาตัวหนึ่งหลุดออกจากการควบคุมและเริ่มวิ่งเตลิด
ไป เมื่อเรามองต่อไปตามภาพม้วน เหตุการณ์
ยิ่งทวีความเข้มข้นขึ้นเมื่อเด็กน้อยพลัดเข้าไปใน
ทางของลาที่กำลังแตกตื่น โชคดีที่หญิงคนหนึ่ง
เข้ามาในจังหวะสำคัญ ช่วยเด็กน้อยให้พ้นจาก
อันตราย เหตุร้ายจึงไม่เกิดขึ้น

ณ จุดกึ่งกลางของภาพม้วน เรามาถึง
องค์ประกอบสำคัญที่สุด นั่นก็คือ “สะพานสายรุ้ง”
อันเป็นผลงานวิศวกรรมยุคกลางอันน่าทึ่ง สร้าง
จากท่อนไม้ตรงโดยใช้เทคนิคการ “สานคาน”
อันซับซ้อน จึงช่วยกระจายน้ำหนักอย่างมี
ประสิทธิภาพตลอดช่วงสะพาน ทำให้ออกแบบ
โครงสร้างโค้งขนาดใหญ่ได้

บนสะพานเต็มไปด้วยความคึกคัก ผู้คน
หลังไหลเข้ามาอย่างเนืองแน่น ชื้อของกินเล่นจาก
ร้านอาหารจำนวนมาก และเลือกซื้อสินค้าจาก
แผงลอยที่จำหน่ายของหลากหลายชนิด รวมถึง
เหล้า วิทยุพีซ เครื่องครัว เครื่องดนตรี และ
สิ่งทอ ตลาดเปิดที่ปรากฏในภาพนี้สะท้อน
นโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีมากขึ้นของราชวงศ์ซ่ง
ซึ่งอนุญาตให้ตลาดดำเนินกิจการได้อย่างอิสระ
ตลอดเวลา⁶

ณ จุดนี้ของภาพม้วนเป็นช่วงเที่ยงวัน และ
เครื่องแต่งกายของผู้คนบนสะพานบ่งบอกถึงการ
เปลี่ยนแปลงของทั้งเวลาและสภาพอากาศ โดย
เสื้อผ้าที่บางเบาขึ้นสะท้อนถึงอุณหภูมิที่อบอุ่น
กว่าความหนาวเย็นที่เราได้เห็นก่อนหน้านี้
รายละเอียดเล็กน้อยเช่นนี้ช่วยให้ผู้ชมรับรู้ถึง
การเคลื่อนผ่านของเวลาที่ถูกถ่ายทอดบนภาพม้วน
ได้อย่างสมจริง

เมื่อภาพม้วนคลี่ต่อไป เหตุการณ์สำคัญ
ครั้งที่สองก็ปรากฏขึ้น เรือบรรทุกสินค้าลำหนึ่ง
แล่นเข้าใกล้สะพานในองศาที่อันตราย เนื่องจาก
เชือกลากขาดลง ทำให้เสี่ยงต่อการชนสะพาน
หรือลอยไหลไปตามกระแสน้ำ ความตึงเครียด
ของฉากนี้ ซึ่งยังคงสัมผัสได้แม้เวลาจะล่วงเลยมา
กว่าหนึ่งสหัสวรรษ สร้างความลุ้นระทึกที่สามารถ
คลี่คลายได้ก็ต่อเมื่อเราคลี่ภาพม้วนต่อไปเท่านั้น

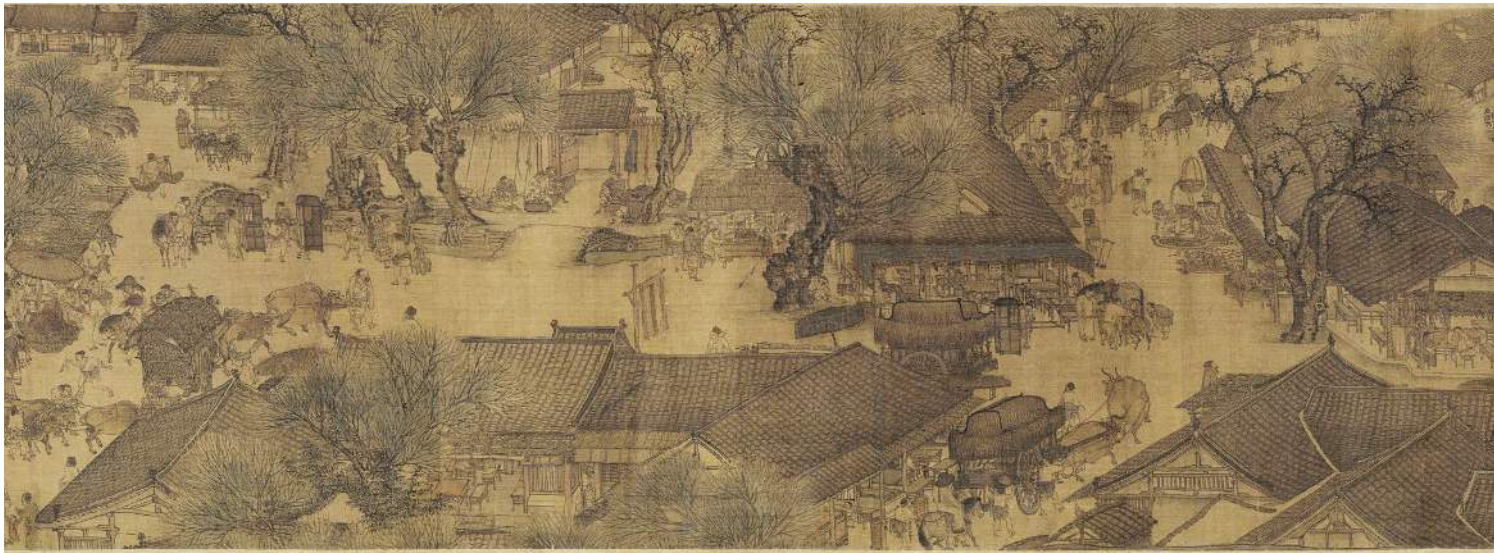
บนสะพาน ผู้คนที่ยืนมองดูต่างตะโกน
และโบกมือชี้ไปยังเรือที่กำลังลอยล่องอย่าง
ควบคุมไม่ได้ จนกระทั่งชายผู้หนึ่งบนยอดสะพาน
เข้ามาช่วยเหลือ โดยลัดเชือกลงไปให้ลูกเรือ
เบี่ยงลง และหลีกเลี่ยงเหตุร้ายได้อีกครา

เมื่อคลี่ภาพต่อไป เรามาถึงบริเวณติด
กำแพงเมือง ซึ่งมีร้านค้า แผงอาหาร และ

กิจการอื่นๆหลากหลายประเภท เช่น ร้านตัดผม
และหมอดู ที่น่าสังเกตคือคุกในภาพนั้นว่างเปล่า
สะท้อนภาพนครอันสมบูรณ์แบบที่ปราศจาก
อาชญากรรม และแม้ในความเป็นจริง ราชวงศ์ซ่ง
จะต้องเฝ้าระวังภัยคุกคามจากภายนอกอยู่เสมอ
แต่ในผลงานศิลปะชิ้นนี้กลับไม่มีทหารยาม
ประจำกำแพงเมืองเลย

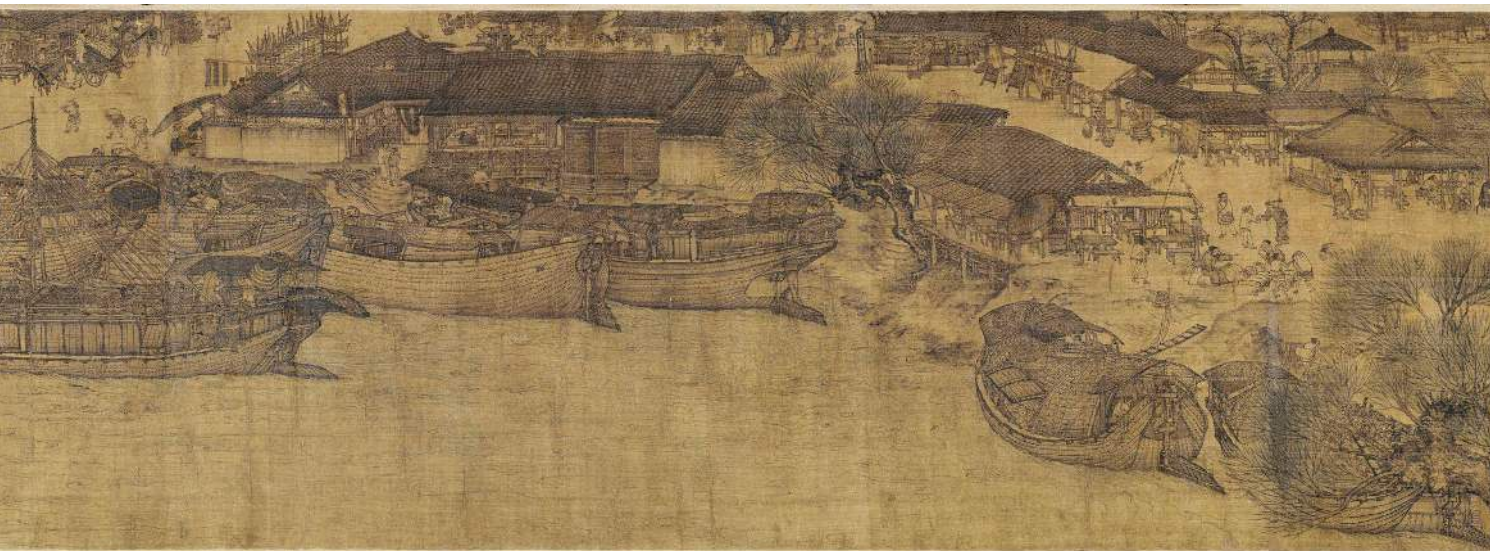
ภาพม้วนสิ้นสุดลงภายในกำแพงเมือง
ที่ซึ่งถ่ายทอดให้เห็นความรุ่งเรืองของเศรษฐกิจ
ตลาดที่กำลังขยายตัวของจีน โดยปราศจาก
ปัญหาที่มักมาคู่กันในโลกความจริง ภายในเมือง
มีที่พักอาศัยอันสง่างามของข้าราชการเมือง
ขณะที่โรงเตี๊ยมและภัตตาคารขนาดใหญ่รองรับ
ผู้คนจากหลากหลายชนชั้น สะท้อนให้เห็น
โครงสร้างลำดับชนชั้นทางสังคมของราชวงศ์ซ่ง
การรับประทานอาหารนอกบ้านเป็นผลพวงของ
ความมั่นคงทางการเงิน และในภาพนี้เราพบ
ร้านอาหารระดับสูงสำหรับชนชั้นนำ ร้านระดับกลาง
ที่ให้บริการชนชั้นกลางระดับสูง และแผงอาหาร
ริมทางที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน
ทั่วไป บางร้านได้รับอนุญาตให้จำหน่ายสุรา
บางร้านเชี่ยวชาญด้านอาหารเนื้อแกะ บางแห่ง
มีพนักงานต้อนรับหญิง และร้านส่วนใหญ่
มีบริการอาหารกลับบ้าน ทั้งหมดนี้สะท้อนการ
ตอบสนองต่อรสนิยมที่หลากหลายของผู้คน

องค์ประกอบอันน่าสนใจอย่างหนึ่งที่ปรากฏ
ขึ้นซ้ำๆในภาพม้วน คือภาพของชายที่ใช้พัดมือ
ถือบังใบหน้าของตัวเอง “ที่บังหน้า” เหล่านี้
ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการปกปิดตัวตนให้แก่
สุภาพบุรุษผู้มีเกียรติ ขณะสัญจรผ่านย่านที่
เต็มไปด้วยกิจการอขายมุข เช่น ซ่องโสเภณีหรือ
บ่อนการพนัน แม้ว่าสถานประกอบการลักษณะ

บนสุด

*Along the River
during the Qingming
Festival (รายละเอียด
ภาพส่วนกลาง)*

บน

*Along the River
during the Qingming
Festival (รายละเอียด
ภาพส่วนท้าย)*

ภาพม้วนสิ้นสุดลงภายใน กำแพงเมือง ที่ซึ่งถ่ายทอด ให้เห็นความรุ่งเรืองของ เศรษฐกิจตลาดที่กำลังขยายตัว ของจีน โดยปราศจากปัญหา ที่มักมาคู่กันในโลกความจริง

ดังกล่าวจะไม่ปรากฏอยู่ในภาพนี้ก็ตาม

ภาพม้วนเริ่มต้นด้วยขบวนลาที่ชนถ่านหิน
เข้าสู่เมือง และด้วยเส้นเรื่องที่ร้อยต่อกัน
อย่างกลมกลืน เราจึงได้เห็นร้านค้าภายใน
กำแพงเมืองที่จำหน่ายถ่านหินชนิดเดียวกันนี้
ในเวลาต่อมา

รายละเอียดเล็กๆ ที่น่าประทับใจอีกอย่าง
หนึ่ง คือการปรากฏของป้ายร้านที่บอกให้เรา
ทราบว่าร้านค้าแต่ละแห่งจำหน่ายสินค้าประเภทใด

ป้ายเหล่านี้เป็นภาพที่คุ้นตาในจีนยุคนั้น ทำจาก
กระดาษบางอย่างประณีต และเมื่อมีเทียนเล่มใหญ่
จุดส่องจากภายใน ก็จะเปล่งแสงนวล ชวนให้
นึกถึงป้ายไฟนีออนยุคแรกเริ่ม

ในบ้านปริศนา

แม้ภาพม้วนทั้งผืนจะสามารถรับชมได้ทางออนไลน์
อย่างละเอียด⁷ ทว่าผลงานต้นฉบับแทบไม่ถูก
นำออกจัดแสดงเนื่องจากสภาพอันบอบบางยิ่ง
และผู้ที่มีโอกาสได้เห็นของจริงย่อมตีความ
ผลงานผ่านมุมมองของตัวเอง ภาพม้วนนี้อาจเป็น
สัญลักษณ์ของนครยุคกลางอันคึกคักและผู้คน
ในนั้น หรืออาจสะท้อนความอาลัยอารยธรรมต่อ
นคร “อันสมบูรณ์แบบ” บางคนมองว่าภาพม้วนนี้
เป็นการสรรเสริญความกลมเกลียวและสันติ
ขณะที่บางคนมองว่าเป็นการเตือนระบบทุนนิยม
ท้ายที่สุด ความหมายที่แท้จริงของมันยังคง
ถูกปกคลุมด้วยปริศนา

*Along the River
during the Qingming
Festival* (รายละเอียด
ภาพส่วนซ้าย)

เช่นเดียวกับผู้สร้างผลงาน ผู้ซึ่งในบทว่าด้วยการเล่าเรื่องของภาพม้วน ก็ยังได้รับการกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย แม้โดยธรรมเนียมจะยกย่องให้จางเจอตวนเป็นผู้สร้างผลงานนี้ แต่ข้อสันนิษฐานดังกล่าวก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอย่างมาก รูปแบบและเทคนิคของภาพม้วนสอดคล้องกับผลงานที่เป็นที่รู้จักของเจอตวน บ่งชี้ว่าเขาอาจเป็นผู้สร้างงานนี้ อย่างไรก็ตาม ยังมีทฤษฎีอื่นเสนอว่า ภาพม้วนนี้อาจถูกรังสรรค์โดยคณะศิลปินหลายคน หรืออาจค่อยๆ พัฒนาขึ้นตามกาลเวลา ด้วยการเติมแต่งจากบุคคลที่แตกต่างกัน

การถกเถียงทั้งเกี่ยวกับภาพม้วนและผู้สร้างผลงานสะท้อนให้เห็นคำถามที่กว้างขึ้นว่าด้วยการระบุผู้สร้างชิ้นงานในเชิงประวัติศาสตร์ วรรณกรรมของโฆษณาชวนเชื่อ และความซับซ้อนของกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะในจีนยุคจักรวรรดิ แต่สิ่งหนึ่งที่แน่นอนคือ ความวิจิตรตระการตา

ของภาพม้วน รายละเอียดอันน่าทึ่ง ขอบเขตอันกว้างใหญ่ และศิลปะการเล่าเรื่องชั้นสูง ล้วนทำให้ผลงานชิ้นนี้เป็นหนึ่งในความสำเร็จทางศิลปะที่โดดเด่นที่สุดในประวัติศาสตร์ศิลป์

จางเจ๋อตวน (ลั่นนิงชฺวาน),
Along the River
during the Qingming
Festival (รายละเอียด),
1085 - 1145

